

Posudek oponenta na bakalářskou práci „Sebereprezentace na sociálních sítích“ (Filip Kocián, 2018)

vypracoval: Ondřej Špaček, Ph.D.

Bakalářská práce Filipa Kociána představuje teoretické rozpracování problematiky sebereprezentace při sociálních interakcích na internetových sociálních sítích. Práce je inspirovaná goffmanovským studiem sociálních interakcí, přičemž klíčové argumenty jsou adaptovány zejména z publikací danah boyd. Autor v textu zdůrazňuje především dva klíčové aspekty sociálních interakcí v současném prostředí sociálních sítí: 1) trvanlivost a dohledatelnost informací; 2) neviditelnost publika a překrývání sociálních kontextů. Uvažuje a na základě literatury argumentuje, jakým způsobem tyto strukturální aspekty ovlivňují možnosti sebereprezentace na sociálních sítích.

Práce představuje solidně zvládnutý teoretický příspěvek z oblasti sociologie nových médií. Autor přesvědčivě demonstruje osvojení klíčových akademických dovedností – práci s literaturou, odborný způsob argumentace a tomu adekvátní strukturaci textu. Přestože ve smyslu vlastního teoretického přínosu není výsledek práce zcela přesvědčivý, lze na bakalářském stupni považovat přehlednou a poučenou teoretickou diskuzi za adekvátní a příkladnou podobu kvalifikační práce.

K samotnému textu mám dvě věcné námítky a následně několik drobnějších formálních připomínek, které sice nejsou závažné, ale rozhodně by měly zaznít.

Nejprve k tématu. Na začátku práce se autor explicitně hlásí ke Giddensově strukturační teorii a Goffmanovu dramaturgickému přístupu. Pro argumentační jádro textu jsou ale oba tyto zdroje spíše neviditelné, troufám si až říci, že autor s nimi ve svých úvahách prakticky nepracuje.

V souvislosti se strukturační teorií autor hovoří zejména o rozlišení struktury a jednání, konkrétně ve smyslu oddělení strukturních podmínek sociálních sítí a (účelnému) jednání samotných uživatelů. To ale není skutečnou pointou strukturační teorie. V ní lze za klíčový moment považovat to, jakým způsobem se samotné jednání podílí na formování diskutovaných struktur (viz ostatně úryvek Macka, str. 6). V celém textu práce jsou ale za onu strukturu považovány spíše jen technické aspekty sociálních sítí, nikoli neviditelné předivo sociálních významů a norem („jak se síť používají“, sociální pravidla jednání), které je každodenně utvářeno a proměňováno, aniž by nutně muselo docházet ke změnám technických parametrů. To, jaké zprávy/fotografie považujeme za „normální“ na Facebook umísťovat, jaké typy reakcí chápeme jako adekvátní, to vše jsou právě ty aspekty neustále se utvářejících sociálních struktur, o kterých mluví Giddens, potažmo Macek. A jde právě o tu rovínu, která je v práci opominuta (rovínu, která zároveň může být výrazně odlišná v různých společnostech a sociálních skupinách).

Podobně zůstává nevyužitý i potenciál obsažený v netriviální aplikaci Goffmana na interakční situace na sociálních sítích. Sebereprezentace se v chápání této práce do značné míry redukuje na explicitní obsahy zpráv a to, jak tyto obsahy ovlivňují „prestíž“ daného člověka. Přitom ale Goffmanem analyzované „neverbální“ aspekty lze do určité míry transponovat i do online prostředí. Intenzita reakcí, rychlost odpovědí, mnohost lajkování a sdílení, to vše jsou určité formy interakce, které mají potenciální variabilitu a které mohou být předmětem hodnocení druhých. Neméně goffmanovská by mohla být i diskuze mazání obsahu (str. 33). Vždyť právě takové jednání (které mimochodem nemá viditelné trvalé stopy, ale uživatelé si ho mohou všimnout) lze chápat jako sociální interakci, která

může být ostatními zaznamenána, a která je stejně tak významnou součástí utváření dojmu jako přímo mazané či nemazané obsahy (autor to zmiňuje na str. 35, nicméně celková perspektiva sebe prezentace v této práci se stále stáčí především k sdílenému obsahu, nikoli k analýze samotné povahy interakcí). Podobně by šlo v duchu Goffmana hovořit i o týmových performancích – lidé s užší vazbou, kteří na sebe v diskuzi reagují a samozřejmě tuší, že jejich diskuze může být sledována. Podílí se tedy na vytváření určitého koordinovaného představení a bylo by zajímavé zde goffmanovský pojmový aparát rozvinout. Nebo také opominutý svět „soukromých zpráv“, tj. přechody mezi regiony do nesledovaného zákulisí apod.

Celkově lze říci, že nerozvinutí Giddense a Goffmana dělá z práce o něco méně sociologický text, než bylo jeho potenciálem. Přes značnou fundovanost v problematice je autor výrazně sváděn technologickým rámcem výkladu na úkor citlivosti k sociálním aspektům problematiky (srov. např. publikace projektu Why We Post kolem antropologa Daniela Millera). Závěrečná douška o proměnlivosti struktury sociálních sítí a neschopnosti sociologie tuto proměnu zachytit (str. 49) je pak pro tuto perspektivu příznačná. Je to právě technologicky zaměřený přístup nepoučený sociologickou/antropologickou perspektivou ke studiu každodenního sociálního života, který je nucen neustále opravovat své neudržitelné předpoklady o tom, jak a proč lidé jednají. Poctivě založená společenskovední analýza dokáže adekvátněji vysvětlit a porozumět lidskému jednání v kontaktu s technologiemi, které obvykle neprobíhá tak, jak si ho tvůrci technologií představují.

Kromě této věcné diskuze je na místě zmínit ještě několik formálních nedostatků:

- Autorská hesla v odborných slovnících se citují odkazem na jméno autora daného hesla, nikoli na editory celého slovníku (str. 4).
- Vzhledem k deklarované opoře v Goffmanovi není jasné, proč se autor na str. 5 opírá o sekundární výklad Goffmana ze Šubrtova textu. Závažnější ale je, že uvedený úryvek hraničí s plagiátorstvím (nejedná se o parafrázi, jak je uvedeno, ale spíše pouze o jemně upravenou citaci).
- Str. 11, pozn. 4: Předpokládám, že autor nechápe „interakci“ jako nadstavbu „sebe prezentace“, ale myslí tím spíše, že sebe prezentace je určitým typem či formou interakce.
- Autor zaměňuje stenografii a steganografii. Jedná se o slova s odlišnými významy, z kontextu je zřejmé, že boyd nepochybně hovoří o steganografii.

Předložená bakalářská práce přináší zdařilý teoretický vstup do problematiky sebe prezentace na sociálních sítích. Autor úspěšně demonstroval schopnost tvorby odborného textu na úrovni odpovídající bakalářskému stupni. Limity práce spočívají v malém využití deklarované sociologické perspektivy. Práci doporučuji k obhajobě s hodnocením výborně až velmi dobře v závislosti na průběhu obhajoby.